

Mataræði – hjartað í fyrirrúmi

Yfirlit

- Hvað er hollt mataræði?
- Næringarráðleggingar Embættis landlæknis
- Ráðleggingar fyrir einstaklinga með hjartasjúkdóma
- Skráargatið
- Samantekt

Hvað er hollt mataræði?

- Ekki til ein tegund sem hentar öllum
- Mikilvægt að setja raunhæft markmið um fæðuval til frambúðar
- Gæta sín gagnvart trúverðugleika hollustufullyrðinga og ýmissa fæðubótarefna
- Okkar ráðleggingar byggja á Norrænum næringarráðleggingum um mataræði fyrir heilbrigða einstaklinga

LANDSPÍTALI
HÁSKÓLASJÚKRAHÚS

Sjá: <https://www.landlaeknir.is/heilsa-og-lidan/naering/>

Embætti
landlæknis
Directorate of Health

Áhersla á mataræðið í heild

4

Fjölbreytt fæði í hæfilegu magni

6

Ávextir og mikið af grænmeti

8

Heilkorn minnst tvisvar á dag

10

Fiskur tvisvar til þrisvar sinnum í viku

12

Kjöt í hófi, takmarka unnar vörur

14

Fituminni og hreinar mjólkurvörur

16

Mýkri og hollari fita

18

Minna salt

20

Minni viðbættur sykur

22

D-vítamín

24

Skráargatið – einfalt að velja hollara

26

Embætti
landlæknis
Directorate of Health

Ávextir og mikið af grænmeti

- 5 skammtar af grænmeti og ávöxtum á dag þar sem að minnsta kosti helmingur er grænmeti
- Einn skammtur (100 g) gæti verið stór gulrót, stór tómatur, 2 dl af salati, meðalstórt epli eða lítill banani
- Leið til að ná ráðlögðu magni er að borða grænmeti eða ávexti með öllum máltíðum og sem millibita
- Betra að borða ávexti en sleppa ávaxtasöfum

Heilkorn minnst tvisvar á dag

- Heilkorna kolvetni eru næringar- og trefjaríkari en þau fínunnu
- Gott fyrir heilbrigða meltingu
- Minni líkur á sykursýki tegund 2, hjarta- og æðasjúkdómum og þyngdaraukningu ef borðað er gróft korn í stað fínunninna

Trefjar – áhrif á hjarta- og æðakerfi

- Jákvæð áhrif á:
- Blóðfitur
- Blóðsykur
- Blóðþrýsting
- Bæta meltingu
- Hjálpa til við þyngdarstjórnun
- Næra þarmaflóruna

Kolvetni eru breytileg að gæðum

Næringar- og trefjarík kolvetni

Næringarsnauð einföld kolvetni

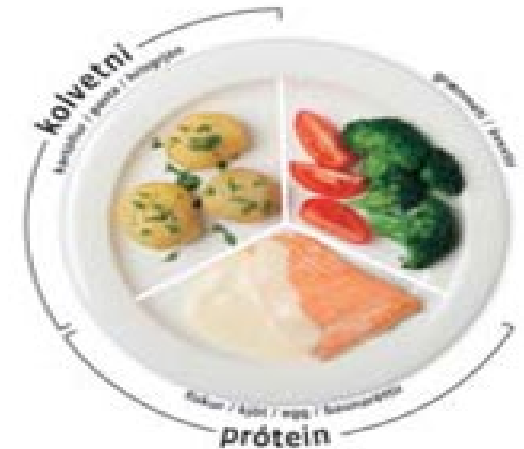
Dæmi um nöfn á viðbættum sykri í matvælum

... sugar, barley malt, fructose, lactose, fruit juice concentrate, liquid cane sugar/syrup, galactose, maltose, cane syrup, glucose, maple syrup, rice syrup, crystalline fructose, high-fructose corn syrup, sugar cane syrup, agave syrup/nectar, honey molasses ...

Fiskur tvisvar til þrisvar sinnum í viku

- Góð uppspretta próteins
- Feitur fiskur inniheldur D-vítamín og Omega 3
- Dregur úr líkum á hjarta- og æðasjúkdómum

Kjöt í hófi, takmarka unnar vörur

- Velja fyrst og fremst óunnið, magurt kjöt
- Takmarka neyslu á unnum kjötvörum
  - Takmarka neyslu á rauðu kjöti við 500 g á viku
  - Samsvarar tveimur til þremur kjötmáltíðum á viku og smávegis af kjötáleggi

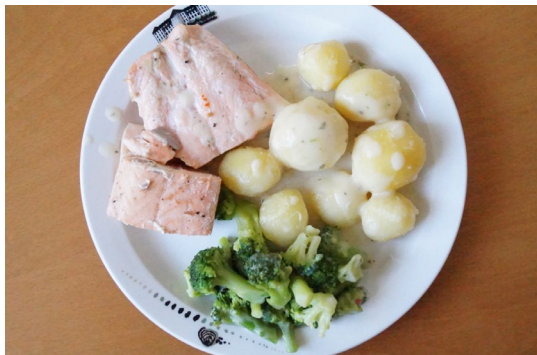

Fituminni og hreinar mjólkurvörur

- Ríkar af próteini, kalki, joði og öðrum steinefnum
- Velja oftast fituminni, ósykraðar eða lítið sykraðar mjólkurvörur án sætuefna
- **Hæfilegt magn eru 500 ml sem er:
tvö glös, diskar eða dósir af
mjólk eða mjólkurvörum**
- Ostur getur komið í stað annarra mjólkurvara að hluta til

Fitan er mikilvægt orkuefni

Borða oftar
feitan fisk á móti
feitu kjöti

Borða meira af mjúkri fitu:

Einómettaðar fitusýrur:

Ólífuoalía, repjuoalía (canola), lárperur, egg, möndlur og hnetur

Fjölómettaðar ómega 3 fitusýrur:

Feitur fiskur og lýsi; hörfræ, repju- og sojaolía, valhnetur

Fjölómettaðar ómega 6 fitusýrur:

Jurtaolíur og grænmeti

Borða minna af harðri fitu:

Transfitusýrur:

Hert jurta- eða fræolía

Mettaðar fitusýrur:

Feitar kjöt- og mjólkurvörur, kókosfita

Ráðlögð saltneysla

- Með því að minnka saltneyslu má draga úr hækkun blóðþrýstings sem er einn af áhættuþáttum hjarta- og æðasjúkdóma
- Stærsti hluti saltneyslu kemur úr tilbúnum matvælum:
  - unnar kjötvörur, álegg
  - pakkasósur, pakkasúpur
  - skyndibiti
- Natríum í hvaða salti sem er getur stuðlað að hækkuðum blóðþrýstingi

**Æskilegt að
saltneysla sé undir
6 g á dag**

D-vítamín

- Taka inn D-vítamín sem fæðubótarefni
- Nýta sólarljósið
- Borða feitan fisk

Einstaklingsmiðuð næringarráðgjöf

- Margvíslegir sjúkdómar krefjast mismunandi nálgunar á mataræði
- Grunnurinn verður oftast hollt og fjölbreytt samkvæmt ráðleggingum landlæknis

- Hjartabilun
- Nýrnabilun
- Sykursýki
- Efnaskiptavilla
- Hátt kólesteról (ættgengt)
- Ofþyngd
- Vannæring
- Meltingarsjúkdómar
- Vanfrásog í meltingarvegi
- Fæðuofnæmi eða óþol
- Lyfjameðferð
- Aldur

Hvað með fólk með hjartasjúkdóma?

- Almennar ráðleggingar um mataræði – fyrir flesta
- Gæti þurft að aðlaga með tilliti til líkamsþyngdar, hreyfigetu, blóðfitugilda, blóðsykurs, blóðþrýstings og mögulega annarra undirliggjandi sjúkdóma og vannæringar
- Meiri neysla á ávöxtum og grænmeti, fiski og heilkorni getur haft góð áhrif á þróun kransæðasjúkdóma
- Vanda skal valið á fituríkum fæðutegundum því fitusamsetning matvæla skiptir máli
- Sykur- og saltneysla í hófi

Líkamsþyngdin

- Setja sér raunhæf markmið um líkamsþyngd
- Borða hollan mat oftast ... og njóta
- Breytingar á neyslu- og lífsvenjum geta tekið langan tíma
- Forðast að **drekka matinn** (drykkjarmjólk, safar, búst og sykraðir drykkir)
- Skammtastærðir skipta máli, nota litla diska og skammta sér einu sinni á diskinn
- Varast orkupétt matvæli – mikið magn hitaeininga í litlu magni
- Aðrir áhrifaþættir: hreyfing, svefn, streita, tilfinningar, umhverfi ...

Skammtastærðir

357 kkal (442 g)
mettuð fita 3,5 g

eða

573 kkal (145 g)
mettuð fita 14,4 g
transfita 0,3 g
sykur 42 g

Skráargatið

www.skraargatið.is

Samantekt - *hjartað í fyrirrúmi*

- Borða fjölbreytt fæði úr öllum fæðuflokkum í hæfilegum skömmtum
- Borða meira af fiski og minna af feitu kjöti
- Borða ávexti og ríflega af grænmeti
- Velja heilkorna og trefjaríkar kornvörur
- Vanda val á fitu
- Velja hreinar mjólkurvörur
- Takmarka neyslu sykurs og salts
- Taka lýsi eða annan D-vítamíngjafa

Takk fyrir og gangi ykkur vel